

Asia: VN/19527/2024

Luonnos hallituksen esitykseksi henkilöön liittyvää irtisanomisperustetta koskevan lainsäädännön muuttamisesta (työsopimuslain ja merityösopimuslain muuttaminen)

Lausunnonantajan lausunto

1. Yleistä lausuttavaa esitysluonnoksesta

Kuljetusliitot KL ry:n jäsenliittoa ovat Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliitto AKT ry, Posti- ja logistiikka-alan unioni PAU ry, Rautatiealan unioni RAU ry ja Suomen Merimies-Unioni SMU ry.

Kuljetusliitot KL vastustaa hallituksen esittämiä henkilöön liittyvään irtisanomisperusteeseen esitettyjä lainsäädäntömuutoksia. Esitys on merkittävästi hallitusohjelmassa linjattua laajempi. Pelkän ”painavan syyn” poistamisen sijaan hallitus esittää lisäksi irtisanomisperusteen kokonaisarvioinnin, varoituksenantovelvollisuuden sekä uudelleensijoittamisvelvollisuuden merkittävää heikentämistä. Esitetyt heikennykset työntekijän asemaan ovat tarpeettomia, niillä ei saada aikaan positiivisia työllisyysvaikutuksia ja ne tulevat aiheuttamaan haittaa sekä työnantajille että työntekijöille muun muassa lisääntyvien riitatilanteiden vuoksi.

On huolestuttavaa, mutta ei millään tapaa yllättävää, että hallitus jatkaa valitsemallaan yksipuolisella, työntekijän oikeuksia heikentävällä tiellä. Esityksessä itsessäänkin arvioidaan, että työllisyysvaikutukset jäävät vähäisiksi eikä arvioitu kasvu bruttokansantuotteeseen ole suuri. Työntekijän aseman heikentämistä perusteellaan työllisyysvaikutuksilla ja samaan hengenvetoon todetaan, ettei heikennyksillä saavuteta työllisyysvaikutusta. Esityksen ainoana tarkoituksena vaikuttaakin siis olevan työntekijän aseman ja työmarkkinoiden vakauden romuttaminen.

Esityksen tavoitteeksi kerrottu työllistymisen esteiden purkaminen on hyvä tavoite sinänsä. Keinot ovat kuitenkin täysin väärät. Irtisanomiskynnyksen madaltamisella ja esitetyillä lainsäädäntömuutoksilla ei pureta työllistymisen esteitä, vaan heikennetään työntekijän asemaa, pyyhitään pois vuosien oikeuskäytännön merkitys ja sotketaan työelämän vakiintuneita pelisääntöjä. Näin laajat muutokset tekevät olemassa olevan oikeuskäytännön pitkälti käyttökelvottomaksi ja

uuden käytännön muodostaminen kestää vuosia. Niinä vuosina tuhlataan paljon työnantajien ja työntekijöiden aikaa ja rahaa riitojen selvittelyyn tuomioistuimissa – puhumattakaan inhimillisestä kärsimyksestä, jota työelämän lisääntyvä epävarmuus tuo.

Ministeriö on arvioinut, että jatkossa entistä useampi työntekijä tulee irtisanotuksi henkilöön liittyvien syiden perusteella. Jo nyt työllistyminen henkilöperusteisen irtisanomisen jälkeen on vaikeampaa kuin jos työsuhde päättyy muilla syillä. Kuljetusliitot KL ei usko tällaisen yhtälön millään muotoa parantavan työllisyyttä tai purkavan työllistymisen esteitä.

Orpo-Purran hallitus pyrkii lisäksi harhauttamaan kansalaisia lainsäädännöllisten muutosten mittakaavasta säätämällä pykäläkohtaiset muutokset erillisinä lakeina. On hyvin poikkeuksellista, että esimerkiksi työsopimuslakia avataan harva se päivä ilman minkäänlaista kokonaisarviota kaikkien muutosten yhteisvaikutuksista. Yksistään irtisanomiskynnyksen madaltamisen todellisten vaikutusten hahmottuminen vaatii uuden oikeuskäytännön, jonka muodostuminen kestää vuosia.

2. Asiallisen syyn vaatimus ja sen täsmentäminen (luonnoksen 7 luvun 2 §:n 1 momentti)

Kuljetusliitot KL toteaa, että esitetyt lainsäädäntömuutokset poikkeavat merkittävästi hallitusohjelmakirjauksesta. Painavan syyn vaatimuksen poistamisen lisäksi henkilöön liittyviä irtisanomisperusteita sääntelevä 7 luvun 2 § kirjoitetaan pitkälti uusiksi. Esityksen perusteluista ei käy selkeästi ilmi, miltä osin on tarkoitus säilyttää vanhaa lainsäädäntöä ja miltä osin säätää uutta. Tämä johtaa epävarmuuteen sekä työnantaja- että työntekijäpuolella ja lisää tulkintaristiriitoja.

Kuljetusliitot KL on erityisen huolissaan esityksestä, jonka mukaan työntekijästä johtuva jatkuvaluonteinen puutteellisuus työsuorituksessa muodostaa sallitun irtisanomisperusteen. Lakiteksti eivätkä sen perustelut ota riittävästi huomioon työntekijöiden välisiä inhimillisiä eroja, kuten ikää tai fyysisiä ominaisuuksia. Jää epäselväksi, milloin kyseessä olisi sallittu alisuoriutumiseen perustuva irtisanominen ja milloin taas kielletty, esimerkiksi sairauteen tai vammaan perustuva irtisanominen.

3. Kokonaisarvioinnin perusteet (luonnoksen 7 luvun 2 §:n 2 momentti)

Kuljetusliitot KL on huolissaan siitä, ettei työntekijän olosuhteita tarvitse jatkossa ottaa kokonaisarvioinnissa huomioon. Hallituksen esittämä muotoilu korostaa työntekijän suojelun periaatteen sijasta työnantajan suojelua. Tämä taas on vastoin koko työlainsäädännön perustaa heikomman osapuolen suojelusta. Kuljetusliitot KL vastustaa esitettyjä muutoksia kokonaisarviointiin ja katsoo, että ne heikentävät suhteettomasti työntekijän asemaa.

Kuljetusliitot KL kiinnittää lisäksi huomiota perusteluteksteissä mainittuun lauseeseen: ”Jos tapaus on itsessään riittävän vakava tai toisaalta riittävän vähäinen, ei luettelossa erikseen mainittuja seikkoja tarvitsisi ottaa huomioon.” Kirjaus on itsessään ristiriidassa pykälätekstin kanssa, jossa vastaavaa kokonaisarviointista luopumista ei mainita. Kokonaisarviointi tulee tehdä kaikissa

tilanteissa. Muutoin vaarana on, että työnantaja yksipuolisesti toteaa kaikkien tapausten olevan niin vakavia, ettei kokonaisarviointia tarvitse tehdä. Tämä vie pohjan koko kokonaisarvioinnin merkitykseltä. Kokonaisarviointia koskevaa sääntelyä ei pidä muuttaa.

4. Uudelleensijoitusvelvollisuutta koskeva muutos (luonnoksen 7 luvun 2 §:n 3 momentti)

Hallitus esittää merkittävää heikennystä uudelleensijoitusvelvollisuuteen. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan työnantajan on ennen irtisanomista selvitettävä, olisiko irtisanominen vältettävissä sijoittamalla työntekijä muuhun työhön. Uudelleensijoitusvelvoite väistyy ainoastaan silloin, kun irtisanomisen perusteena on niin vakava työsuhteeseen liittyvä rikkomus, ettei työnantajalta voida kohtuudella edellyttää työsuhteen jatkamista. Jatkossa työnantajan tulisi selvittää mahdollisuus sijoittaa työntekijä toisiin tehtäviin ainoastaan tilanteissa, joissa työntekijän edellytykset suoriutua työstä muuttuvat. Kuljetusliitot KL vastustaa esitettyä heikennystä työntekijän työsuhteturvaan.

5. Varoittamista koskevat muutokset (luonnoksen 7 luvun 2 b §)

Voimassa oleva lainsäädäntö on jättänyt varoitusta koskevan käytännön hyvin tulkinnanvaraiseksi. Oikeuskäytäntö on osaltaan hieman korjannut puuttuvaa sääntelyä, mutta edelleen varoituksiin liittyy paljon tulkinnanvaraisuutta. Varoituksilta ei esimerkiksi vaadita kirjallista muotoa eikä selkeää sanamuotoa siitä, että tietyn toiminnan tai laiminlyönnin jatkuminen voi johtaa työsuhteen irtisanomiseen. Hallituksen esitys ei korjaa näitä ongelmia vaan sen sijaan luo uutta, tulkinnanvaraista sääntelyä.

Kuljetusliitot KL pitää erityisen kummallisena luonnoksen 7 luvun 2 b §:n 2 momentin muotoilua: ”Jos irtisanomisen syynä on sellainen työntekijän rikkomus, että hänen olisi ilman varoitustakin tullut ymmärtää menettelynsä vakavuus ja moitittavuus...” Jää epäselväksi, millä tavalla tarkoituksena on muuttaa olemassa olevaa käytäntöä ja mitä muotoilulla tavoitellaan. Säännöksen perusteluissa viitataan muun muassa työnantajan antamaan ohjeistukseen, jonka perusteella työntekijän pitäisi tietää menettelyn moitittavuus. Perustelut ovat täysin irrallaan työpaikkojen todellisuudesta. Työpaikoilla annetaan päivittäin erilaisia ja eritasoisia ohjeita. Tällaisille ohjeistuksille ei pidä antaa samaa painoarvoa kuin työsopimuslain mukaiselle varoitukselle. Varoituksen tarkoituksena on antaa työntekijälle mahdollisuus korjata toimintaansa ja mahdollistaa sopimussuhteen jatkuminen. Kuljetusliitot KL ei kannata hallituksen ajamaa kertakäyttökulttuuria, jossa työntekijän täytyy osata lukea työnantajan ajatuksia tai muuten tulee potkut. Varoituksen antamisvaatimusta ei tule rajoittaa esitetyllä tavalla.

6. Merityösopimuslain muuttaminen

Hallitus on esittämässä merityösopimuslakiin pitkälti samoja heikennyksiä kuin työsopimuslakiin. Kuljetusliitot KL vastustaa merityösopimuslakiin esitettyjä muutoksia samoin perustein kuin työsopimuslakiin esitettyjä.

7. Muut huomiot

Orpo-Purran hallitus esittää lisäksi, että työsopimuslain 7 luvun 1 § kumotaan kokonaisuudessaan. Kumoamista ei kuitenkaan perustella. Kyseessä on yleissäännös, joka luo pohjan kaikille irtisanomisen tyyppitilanteille. Hallituksen esityksen tulisi ottaa kantaa siihen, miksi säännös

halutaan kumota, mitä oikeusvaikutuksia sillä on ja onko tarkoituksena muuttaa pykälään perustuvaa oikeuskäytäntöä.

Viljakainen Sanna
Kuljetusliitot KL ry